

Ders 6

Атактуу адамдар менен жасалган репортаж

(Ünlü insanlarla yapılan söyleşi)

Чынгыз Айтматов менен жасалган репортаж

(Cengiz Aytmatov ile röportaj)

Kırgızistan’da ulaşılması imkansız bir yıldız olan Aytmatov’a Türkiye’de yurdumdan uzakta olduğumdan, o aralar TRT gibi bir önemli medya kuruluşunda, diğer yandan onun sevdalısı olduğu Türkiye’de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde dil ve edebiyat üzerinde çalışmamdan dolayı birçok kez onu yakından tanıma, röportaj alma olanağına sahip oldum. Hatta iki kere ondan “Aferin!” bile aldım. 1998’de yazarın doğumunun 70. yıl dönümü Türkiye’de kutlandı. Ben de o sırada TRT Türkiye’nin Sesi radyosunda Kırgızca Masası şefi olarak görev yapıyordum ve onunla röportaj yaptım. Ona yönelttiğim sorularımdan biri bağımsızlık dönemindeki Kırgız dilinin durumu ile ilgili “Bir ulusun var olmasında onun milli dilinin rolü ne kadardır?” olmuştu. Aytmatov’un cevabı daha sonra başka yazılarında dile getirdiği gibi şöyle olmuştu:

“Her hangi bir milletin var olması onun dilinin var olması kadardır. Dile ihanet etmek kendi ulusuna ihanet etmek demektir. Biz Kırgız diline devlet dili statüsünü verdik. Kanunda öyle, fakat nereye gitsen git her yerde Rus dili geçerli. Ben Rus diline karşı değilim, biz onu bir köprü, bir araç olarak kullanmalıyız. Devrimizde dil sadece iletişim değil, dünya tanımanın da esas aracı sayılmaktadır. O yüzden ister istemez dünyayla bilgi alış-verişinde, dünya değerlerine ulaşmakta Rus dilini vasıta olarak kullanmaktayız. Önemli olan ruhtur. İnsan, ruhunda kutsal tuttuğu ana dilinden hayatta vazgeçmez. Ben ömrümde herhangi bir mertebeye ulaşabildiysem onu ana dilimin yüksek ruhuna borçluyum. Dili korumanın ve geliştirmenin esas faktörü, onun devlet politikasının temeline oturtulması, ülkenin resmî faaliyetlerinin hepsinde yer almasıdır. Eğer dil ülkenin resmî kuruluşlarından, yani devlet derecesindeki işlerden uzaklaştırılsa, o dil ancak günlük hayat ihtiyaçlarını karşılayan, millî fonksiyonunu kaybetmiş dil haline gelir. Bazıları Kırgız dili siyasetin, ekonominin, hukukun, ilmin dili olarak daha gelişmedi fikirlerini ortaya atmaktadırlar. Buna ben dilin değerini bilmemek derim. Dili yüksek seviyeye getirmek için devletin dil politikasının, dil kültürünün ve sisteminin geliştirilmesi lazım. Ulusal dilimizin gelişmesine uygun ortam yaratmadan ondan gelişmesini talep edemeyiz. Dilimiz bize ecdadımızdan kalan yadigardır. Bizin görevimiz onu bir sonraki nesle aktarmaktır. Eğer biz dilimizi kutsal tutup sonraki nesle aktaramazsak, ulusun da sonunu hazırlamış olacağız¹...

(Röportajın tamamı TRT Türkiyenin Sesi Radyosunda, makale olarak da Türk Dil Kurumu’nun “Dil” dergisinde yayımlandı.

Бул мақала ТДКнын “Дил” журналына жарыяланды.

¹ Aytmatov,Ç., “Süyüüdön alam caralğan, süyüünün özü түbölük”, *Çingiz Aytmatovdun dramaturg S.Rayeve menen maegi*. Ç.Aytmatov Çıgarmalarının 8 tomduk cıynagı. Biyiktik, 2008, 8-t. S.494-495.

Sözlü ve Yazılı Anlatım Dersi Kaynakları

- Abduldayev E. (1998). *Azırcı kırgız tili*. Bişkek: İlim.
- Akdemir R. (2000). *Baldar angemeleri*. (Türkçeden Kırgızcaya çev. Cumakunova, G. , Rahat Razak). Ankara: Diyanet İşl. Başk. Yay. 1- 112s.
- Asanaliev Ü. (1964). *Lobnor tilinin grammatikalık kıskaçça oçerki*, Frunze, *Azırcı kırgız adabiy tili*. (2009). Bişkek: KMÜİA. -928 b.
- Bartold V.V.(1963). *Kırgızı. Soçineniya*. T.2, Çast I., s.509-510. Moskva.
- Baskakov N.A. (1960). *Tyurkskiye yazıki*. Moskva.
- Batmanov İ.A. (1947). *Kratkoye vvedeniye v izuçeniye kirgizskogo yazıka*. Frunze.
- Batmanov İ.A. (1963). *Sovremenniy kirgizskiy yazık*. Frunze.
- Cumakunova G. (2002).“Kırgız Türkçesi”. *Türkler Ansiklopedisi*. Ankara:Yeni Türkiye Yay. Cilt 19, s.596-606.
- Cumakunova, G. (2005). *Türkçe-Kırgızca Sözlük*. Bişkek: Manas Üniversitesi Yayınları.-1000s.
- Karasayev H.K. (1983), Orfografiyalık sözdük. Frunze:KSE
- Keleçektin Eeleri. Añgemeler, Comoktor*. Frunze: Mektep Basması, 1976.
- Kırgız adabiy tilinin grammatikası*. (1980). Frunze: İlim.
- Köseoğlu E. (2001). *Tonton Ene*. (Türkçeden Kırgızcaya çev. Cumakunova, G.) Ankara: Diyanet İşl. Başk. Yay. 1-88.
- Köseoğlu E. (2003). *Veli Aba*. (Türkçeden Kırgızcaya çev. Cumakunova, G.) Ankara: Diyanet İşl. Başk. Yay.1-136.
- Malov S.E. (1952). *Yeniseyskaya pismennost tyurkov: Teksti i perevodı*. M.-L.
- Oruzbayeva B.O., (1997). “Kırgızskiy yazık”. *Yazıki Mira: Tyurkskiye yazıki*. Bişkek, s.286-289.
- Tınıstanov K. (1998). *Kırgız tili*. C.I-II, İstanbul.
- Tenişev E.R. (1997). *Drevniy kirgizskiy yazık*. Bişkek.
- Yazım Kılavuzu.(2012). Ankara:TDK Yay.
- Yunusaliyev B.M. (1971). *Kırgız diyalektologiyası*, Frunze.
- Yunusaliyev B.M. (1955).“Problema formirovaniya obşçenarodnogo kirgizskogo yazıka”. *Voprosı yazıkoznaniya*, №2, s.30-41.